

Mākslīgā
Intelektā
Centrs

MI un vēlēšanas

Celvedis
Latvijas iedzīvotājiem

2026

Ikvienam Latvijas iedzīvotājam,

kurš grib izzināt, kā MI ietekmē
viņa /-s izvēli vēlēšanās.

Jo labākais sargs pret dezinformāciju vienmēr esi bijis Tu pats!

Saturs

Galvenie termini

MI un dziļviltojumi

- Kas ir dziļviltojumi?
- Kāpēc tiek radīti dziļviltojumi?

MI un vēlēšanas

- Kā MI var ietekmēt vēlēšanas?
- Kādi ir MI noteikumi Latvijā?
- Ko darīt, ja pamani maldinošu saturu?

Galvenie termini

Mākslīgais intelekts (MI)

Artificial intelligence (AI)

Tehnoloģiju un sistēmu kopums, kas ļauj datoriem analizēt informāciju un veikt uzdevumus, kuri agrāk prasīja cilvēka iesaisti, piemēram, rakstīt tekstus, atbildēt uz jautājumiem, tulkot, atpazīt attēlus vai radīt jaunu saturu. MI nedomā un nesaprot pasauli tāpat kā cilvēks. Tas darbojas, analizējot lielu datu apjomu un meklējot likumsakarības.

Piemērs: Sociālie tīkli, meklētāji, tulkošanas rīki, čatboti, attēlu ģeneratori.

Lielie valodu modeļi

Large Language Models, LLM

Lielie valodu modeļi ir MI sistēmas, kas ir apmācītas uz ļoti liela teksta apjoma un spēj radīt cilvēkam līdzīgu tekstu. Tie nevis "zina" pareizās atbildes, bet gan prognozē, kādi vārdi vai teikumi visdrīzāk sekos tālāk. Tāpēc to sniegtā informācija vienmēr ir kritiski jāizvērtē.

Piemēri: Tulkošanas rīki, čatboti un attēlu ģeneratori.

Ģeneratīvais mākslīgais intelekts

Generative AI

MI veids, kas spēj radīt jaunu saturu, piemēram, tekstus, attēlus, audio vai video, balstoties uz iepriekš apgūto informāciju.

Piemēri: Tekstu ģeneratori, attēlu ģeneratori, balss imitācijas rīki un video ģeneratori.

Mašīnmācīšanās

Machine Learning

MI metode, kas ļauj sistēmām mācīties no datiem un uzlabot savu darbību bez īpašas pārprogrammēšanas.

Piemēri: Netflix un Spotify ieteikumi, spam e-pastu filtri un krāpniecisku bankas darījumu atpazīšana.

Halucinācijas

Hallucinations

MI var radīt neprecīzu, maldinošu vai pilnībā izdomātu informāciju, kas izskatās pārliecinoša. Šādas kļūdas sauc par halucinācijām. Tādēļ MI sniegtā informācija vienmēr ir kristiski jāpārbauda.

Piemēri: Apkopojot deputātu kandidātu biogrāfijas, MI var "halucinēt" un piedēvēt politiķim neesošus sodus, izglītības diplomus vai izdomātus balsojumus Saeimā.

Uzvedne

Prompt

Jautājums, komanda vai norāde, ko cilvēks dod MI sistēmai, lai saņemtu atbildi vai radītu noteiktu saturu. Jo precīzāka ir uzvedne, jo noderīgāka parasti ir atbilde.

Piemērs: "Sagatavo piecus populistiskus saukļus sociālo tīklu kampaņai par nodokļu samazināšanu" vai "Izveido fotoreālistisku attēlu, kurā redzami protesti pie Saeimas nama."

Algoritms

Algorithm

Noteikumu vai darbību kopums, ko dators izmanto, lai apstrādātu informāciju vai atrisinātu konkrētu uzdevumu.

Piemērs: Facebook, Instagram, TikTok un YouTube algoritmi nosaka, kādu saturu lietotājs redz savā ziņu plūsmā.

Čatbots

Chatbot

Programma, kas spēj sarunāties ar cilvēku un atbildēt uz jautājumiem rakstiskā vai mutiskā veidā. Daļa čatbotu izmanto mākslīgo intelektu, lai sniegtu detalizētas un cilvēkam līdzīgas atbildes. Čatboti var tikt aktīvi izmantoti vēlētāju maldināšanai.

Piemēri: ChatGPT, klientu atbalsta čatboti uzņēmumu tīmekļvietnē, automatizēti čatboti sociālajos tīklos, kas izliekas par reāliem atbalstītājiem un komentāros masveidā izplata kādas partijas vēstījumus.

Dziļviltojums

Deepfake

Ar MI radīts vai pārveidots attēls, audio vai video, kas var radīt iespaidu, ka cilvēks ir teicis vai darījis kaut ko tādu, kas patiesībā nav noticis. Ne visi dziļviltojumi tiek radīti ļaunprātīgi, taču tos var izmantot krāpniecībai, manipulācijām un dezinformācijai. Īpaši bīstami ir balss (audio) dziļviltojumi, jo tos ir salīdzinoši viegli un lēti izveidot, un tos bieži izmanto krāpniecībā un politiskajā komunikācijā.

Piemērs: Ar MI var radīt video, kurā politiķis it kā saka kaut ko, ko nekad nav teicis, vai attēlus, kuros redzami nepatiesi notikumi, piemēram, sprādzieni, militāri uzbrukumi, masu protesti vai dabas katastrofas.

Dezinformācija

Disinformation

Nepatiesa vai maldinoša informācija, kas tiek apzināti radīta vai izplatīta, lai ietekmētu cilvēku uzskatus, emocijas vai rīcību. Mākslīgais intelekts pats par sevi nav dezinformācija, taču to var izmantot, lai ātrāk un pārliecinošāk radītu un izplatītu maldinošu saturu.

Piemērs: Safabricētas ziņas, maldinoši attēli vai MI radīts saturs, kas tiek izplatīts, lai ietekmētu sabiedrības viedokli.

Maldinoša informācija

Misinformation

Nepatiesa vai neprecīza informācija, kas tiek izplatīta bez nodoma maldināt citus. Atšķirībā no dezinformācijas, maldinoša informācija netiek izplatīta ar mērķi maldināt. Tā bieži izplatās nezināšanas vai neuzmanības dēļ.

Piemērs: Cilvēks sociālajos tīklos dalās ar nepatiesu attēlu vai ziņu, uzskatot, ka tā ir patiesa.

Botu tīkls

Botnet

Liels skaits viltus profilu sociālajos tīklos, kurus vada programmatūra (boti). Ar šādu botu un MI palīdzību tiek mākslīgi radīts iespaids, ka sabiedrībā ir milzīgs atbalsts vai protests pret kādu ideju vai politiķi.

Piemērs: Zem kāda politiķa ieraksta dažu minūšu laikā parādās simtiem MI ģenerētu komentāru ar atbalstu vai kritiku, radot maldīgu sajūtu, ka "tā domā visa tauta".

Mikrosegmentēšana un mikromērķēšana

Botnet

Datu analīzē balstīta stratēģija, kas izmanto MI algoritmus, lai vispirms detalizēti analizētu lietotāju datus (intereses, vecumu, dzīvesvietu, bailes, u.c.) un tad rādītu katram cilvēkam īpaši pielāgotu, personificētu saturu.

Piemērs: MI palīdz atlasīt, ka vienam vēlētājam sociālajos tīklos jāredz reklāmas par bērnuudārzu un skolu pieejamību, bet viņa kaimiņam – par valsts aizsardzību, tādējādi manipulējot ar katra indivīda specifiskajām rūpēm.

Lētie / sekli viltojumi

Cheapfakes / Shallowfakes

Atšķirībā no dziļviltojumiem, kur saturu no nulles rada MI, lētie viltojumi ir reāli video vai audio materiāli, kas ir vienkārši montēti, palēnināti, paātrināti vai izgriezti no konteksta, lai mainītu to jēgu. Arī tie ir bīstami, jo to izveidei nevajag sarežģītas programmas.

Piemērs: Videoieraksts, kurā amatpersonas runa ir nedaudz palēnināta, radot iespaidu, ka politiķis ir alkohola reibumā vai viņam ir veselības problēmas.

Satura marķēšana / Digitālais ūdenszīmējums

Watermarking / AI Labeling

Tehnoloģija vai norāde, kas palīdz identificēt, ka saturs (attēls, video, teksts) ir tapis ar mākslīgā intelekta palīdzību. Daudzas sociālo tīklu platformas šobrīd automātiski pievieno šādu marķējumu.

Piemērs: Atverot attēlu "Instagram" vai "Facebook", platforma zem tās parāda mazu norādi "Radīts ar MI" (Made with AI) vai īpašu simbolu, kas brīdina lietotāju, ka attēls nav īsta fotogrāfija.

MI un dziļviltojumi

Kas ir dziļviltojumi?

Dziļviltojumi ir ar MI palīdzību radīts vai pārveidots attēls, audio vai video, kas izskatās vai izklausās īsts, bet patiesībā ir viltots. Dažkārt tajā redzami cilvēki vai notikumi ir pilnībā izdomāti, bet citos gadījumos tiek manipulēts ar reāliem cilvēkiem vai notikumiem, mainot to saturu vai kontekstu.

Piemēram, ar MI var:

- radīt neesošus cilvēkus un attēlus;
- atdarināt cilvēka balsi;
- izveidot video, kuros cilvēki šķietami saka vai dara lietas, kas nekad nav notikušas;
- pārveidot esošus attēlus, audio vai video, radot maldinošu priekšstatu par realitāti;
- radīt attēlus vai video ar neesošiem notikumiem (piemēram, militāru uzbrukumu, dabas katastrofu).

Kāpēc tiek radīti dziļviltojumi?

Dezinformācijai un manipulācijām

Dziļviltrojumi un cits ar MI radīts saturs var tikt izmantoti, lai **izplatītu nepatiesu** informāciju, **radītu viltus** ziņas vai **ietekmētu sabiedrības viedokli**. Šāds saturs bieži tiek veidots tā, lai izraisītu spēcīgas emocijas, piemēram, dusmas, bailes, sašutumu vai pārsteigumu, jo emocionāls saturs piesaista uzmanību un cilvēki ar to biežāk dalās.

Krāpniecībai

Krāpnieki var izmantot viltotus audio vai video ierakstus, lai **uzdotos par citiem** cilvēkiem, **izkrāptu naudu** vai **iegūtu piekļuvi** personīgai informācijai. Piemēram, ar MI palīdzību iespējams atdarināt cilvēka balsi un radīt iespaidu, ka zvana ģimenes loceklis, kolēģis vai finanšu iestādes pārstāvis.

Uzmanības piesaistei

Sociālajos tīklos saturs, kas pārsteidz vai izraisa spēcīgas emocijas, bieži iegūst lielāku auditoriju. Tāpēc MI radīti attēli, video vai audio ieraksti var tikt izmantoti, lai **piesaistītu uzmanību**, **palielinātu skatījumu skaitu** vai **veicinātu satura izplatīšanos** internetā, pat ja to mērķis nav tieša maldināšana.

Vēlēšanu ietekmēšanai

Dziļviltrojumi var tikt izmantoti, lai **diskreditētu politiķus**, **izplatītu nepatiesus apgalvojumus** vai **manipulētu** ar vēlētāju uztveri. Viltoti attēli, audio vai video ieraksti var radīt maldinošu priekšstatu par kandidātiem vai notikumiem, īpaši laikā, kad cilvēki aktīvi meklē informāciju un pieņem lēmumus par savu izvēli vēlēšanās.

Izklaidei un radošiem projektiem

Dziļviltrojumus izmanto filmās, reklāmās un sociālajos tīklos, lai radītu jaunus **vizuālos efektus** vai **izklaidējošu saturu**. Tos var izmantot arī mākslā, vēsturisku personu attēlošanā vai satura lokalizācijā dažādām auditorijām. Ne visi dziļviltrojumi tiek radīti ar ļaunprātīgu nolūku.

MI un vēlēšanas

(MI arvien vairāk ietekmē to, kā cilvēki iegūst informāciju, veido viedokli un piedalās sabiedriskajos procesos. MI pats par sevi nav drauds demokrātijai, taču to var izmantot gan sabiedrības informēšanai, gan manipulācijām un maldināšanai. Lai gan MI var būt noderīgs palīgs, tas var arī radīt vai sniegt neprecīzu informāciju (halucinācijas). Tāpēc saglabā kritisko domāšanu un svarīgus faktus, īpaši par vēlēšanām, vienmēr pārbaudi oficiālajos informācijas avotos.)

Potenciālie ieguvumi

- Informācijas meklēšanai un apkopošanai, bet atceries, ka iegūtie fakti ir vienmēr jāpārbauda, jo var saturēt halucinācijas;
- Satura tulkošanai un pieejamības uzlabošanai;
- Komunikācijai ar vēlētājiem;
- Kampaņu materiālu sagatavošanai.

Potenciālie riski

- Dziļviltījumi (viltoti attēli, audio un video);
- Maldinošs vai nepatiesi ģenerēts saturs;
- Automatizēta dezinformācijas izplatīšana;
- Viltus sociālo tīklu profili un čatboti;
- Manipulējošs saturs, kas rada spēcīgas emocijas un cenšas ietekmēt vēlētāju izvēli.

Atceries, ka visam ir robežas!

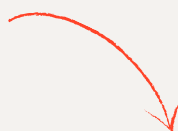

MI izmantošana vēlēšanu kampaņās ir atļauta, taču ir skaidri jānorāda, ka saturs (attēls, audio vai video saturs) ir radīts ar MI.

Ko darīt,

ja šķiet, ka kāds sāk pārkāpt robežas?

1. Apstājies un nesteidzies dalīties!
2. Pārbaudi avotu
3. Meklē apstiprinājumu citur
4. Pievērš uzmanību detaļām
5. Ziņo par saturu

Iestāde	Atbildības joma	Kontakti
KNAB	Nemārkāts MI saturs aģitācijā, viltoti konti, slēptā aģitācija, izdevumu limiti. Var aizliegt materiāla tālāku izplatīšanu.	zino.knab.gov.lv
Valsts kanceleja	Pieņem ziņojumus par visa veida maldinošām un nepatiesām ziņām, naida runu un propagandu internetā.	melnsuzbalta.lv
Valsts policija	Dziļvilttojumu krimināli pārkāpumi, naida kurināšana, neslavas celšana, krāpniecība vēlēšanu kontekstā.	vp.gov.lv tel: 110
CVK	Maldinoša informācija par vēlēšanu norisi - datumiem, laiku, kārtību, iecirkņu vietām un darba laiku.	cvk.lv
CERT.LV	Kiberincidenti - viltus profili, ļaunprogrammatūra, tehniski uzbrukumi digitālajai infrastruktūrai.	cert.lv
Mākslīgā intelekta centrs	Sniedz ekspertu atzinumus valsts institūcijām par gadījumiem, kuros ir aizdomas par MI vai dziļvilttojumu izmantošanu. Centrs nepieņem iedzīvotāju iesniegumus un neveic individuālu satura izvērtēšanu.	info@ailatvia.lv

Noderīgi avoti

Citu valstu piemēri
(materiāli ir angļu valodā)

- Ungārija** DW izpētīja kā MI maldinošs saturs izplatīts politiskās aģitācijas laikā.
([saite uz video](#))
- ASV** CNN materiāls parāda, kā MI maina komunikāciju, priekšvēlēšanu kampaņas un sabiedrības uzticēšanos informācijai.
([saite uz video](#))
- Armēnija** CivilNet analizē piemēru, kur politiskajā komunikācijā izmantots MI radīts avatārs, uzsvero sabiedrības informēšanas nozīmi
([saite uz rakstu](#))
- Vācija** DW analizē, kā MI radīti virtuāli influenceri tiek izmantoti, lai izplatītu politisku saturu un ietekmētu sabiedrības vedokli sociālajos tīklos.
([saite uz video](#))

Faktu pārbaudei
(daļa materiālu ir angļu valodā)

- Re:Check** Latvijas faktu pārbaudes platforma
([saite uz mājaslapu](#))
- AFP Fact Check** Starptautiska faktu pārbaudes platforma, ko veido pasaules ziņu aģentūra Agence France-Presse (AFP)
([saite uz mājaslapu](#))
- EDMO** Eiropas dezinformācijas un faktu pārbaudes tīkls
([saite uz mājaslapu](#))

Mi un dziļviltojumi
(daļa materiālu ir angļu valodā)

- CERT.lv** Praktiski padomi, kā atpazīt dziļviltojumus.
([saite uz rakstu](#))
- LSM** Informatīvs raksts par to kā attīstījušies dziļviltojumi un kādus riskus tie rada.
([saite uz rakstu](#))
- MIT Media Lab** MI terminu skaidrojošā vārdnīca, kas vienkāršā valodā izskaidro svarīgākos MI jēdzienus un tehnoloģijas.
([saite uz vārdnīcu](#)).
- King's College London** Raksts kā MI var kļūt par instrumentu politiskai manipulācijai, dezinformācijai un ietekmes operācijām.
([saite uz rakstu](#))